

garantált lehetőségekkel. Horvát oldalon pedig e vonatkozásban nem is annyira Szerbiával van gond, mint inkább a Boszniai Szerb Köztársasággal. Végül nem is elsősorban a visszatérés joga, lehetősége a probléma, hanem a munkalehetőség biztosítása, és pedig valamennyi oldalon. Vagyis: az eredeti kérdéseket az idő a maga változásaival túl is haladja, a valóság bonyolultabb az elvi vitapontokban foglaltaknál. A háborús következményektől teljesen független horvát igény: némi határigazítás a Duna mentén csak a medervonal eltolódása miatt.

Van tehát tárgyalási alap, van tér a lépések megtételéhez, a kölcsönös érdekek ösztönöznek. A közeledés főképp horvát kezdeményezés alapján megindult, és folyamatos lehet. A közeledés üteme az, ami kérdéses. Ma ebben a nehezebb mozgású szerb fél korlátozott fogadókészsége meghatározó. Maga Tadić igazán megfelelő partner lenne, még mindig erős nemzeti populista ellenzéke a politikai mozgásterét azonban meglehetősen szűkre szabja. Nem kerülhette meg a koszovói önrendelkezés hágai „bevizsgáltságának” aktusát sem (2010), és egy újabb New York-i fordulótól is csak kis híján mentesült. (Bővebben lásd a vonatkozó, másik ismertetést.) A Horvátország és Szerbia közötti folyamatos és előremutató együttműködést illetően szerb oldalon még várni kell. De a megbékélésnek és az erre épített partnerségnek - legalább európai közös távlatokban – számukra sincs alternatívája. Úgy látszik: ehhez még bizonyos környezeti szálakat is el kell varrni. Az őszinte partnerség, ha nem is a felhőtlen barátság ideje a nem túl távoli jövőben azonban bizton elkövetkezik.

Komáromi Sándor

Törökországot Európába?

Auber, Emmanuel: La Turquie dans l'Europe? = Revue politique et parlementaire, 2010, 1055 no. 115-125. p.

(A szerző, Emmanuel Auber, előadó a párizsi Politikai tudományok Főiskoláján.)

Törökországnak az Európai Közösségekhez történő csatlakozása 2015-2017 előtt nem várható, sőt, Michel Rocard, egykori miniszterelnök 2023-ra, a modern Török Köztársaság megalakulásának centenáriuma teszi ezt az eseményt. Az utóbbi tíz évben sokat változott magának a török lakoságnak a véleménye is a csatlakozással kapcsolatban. A felmérések (Usak)

szerint 2004-ben még 80%, két év múlva 54 % óhajtotta az integrációt. A kétségek a vélt európai kettős elvárás miatt alakultak ki. Noha az AKP (Igazság és Fejlődés Pártja), és Recep Tayyip 2003 óta hatalmon lévő pártja folyamatosan kinyilvánítják csatlakozási szándékukat, az Unió tagállamai megosztottak a török kérdésben. A nézetkülönbség nem annyira a régi és új tagállamok, mint inkább a haladók és a konzervatívok között alakult ki.

- Párizs és Berlin inkább valamiféle „kivételezett státust” adna a törököknek;
- Róma és Madrid ezt délen ellensúlyozná a törökök befogadásával. Ugyancsak mellettük voksol a két új tag, Románia és Bulgária – főleg energetikai megfontolásokból;
- Jacques Chirac finom diplomáciával előbb egy törvényjavaslatot terjesztett elő, miszerint népszavazásnak kell döntenie az újonnan jelöltek felvételéről. Mielőtt azonban ez érvénybe léphetett volna, Sárközy elnök, a 2007-es választási küzdelemben kereken nemet mondott a felvételre, és a bizonyos „kivételezett státust” ajánlotta [azóta ő is nagy engedményeket tett ebben a vonatkozásban].
- Törökország réges-régi csatlakozási vágyának megfelelően, 2005-ben kezdődtek meg a tényleges tárgyalások a részletekről.
- 1959. július 31-én nyilvánították ki először csatlakozási óhajukat;
- 1963. szeptember 12-én társult tagi minősítést kapott az ország az Európai Közösségekhez, 1995. december 31-ével vámunió lépett érvénybe;
- 1987-ben Törökország megismételte felvételi kérelmét, amelyre két év múlva határozott nemleges választ kapott gazdasági és politikai állapotai miatt;
- 1999 decemberében, a Helsinki Csúcs alkalmából jelölt országai minősítést kapott;
- A különtárgyalások 2005 októberében kezdődtek (hat büntetőjogi tétel, és az úgynevezett „Ankarai protokoll” azonban nem lépett időben érvénybe Törökországban).

Törökország identitáskérdése Ciprus miatt húzódik. De magának, az európai kontinensnek is föl kell tennie a kérdést a XXI. században: hol jelöli ki a saját földrajzi, politikai és kulturális határait? Nagy piac kíván-e lenni, vagy civilizációs térség, politikai ambíciókkal? Globalizmusra, és az egyetemes emberi jogokra támaszkodik-e, vagy a maga európaiságára és kereszténységére, esetleg valami egyébre? Milyen helye lesz abban a többpólusú világban, amely békét és biztonságot szavatol, de nem szükségképpen barátságos?

Törökországot pusztán földrajzi, vagy kulturális megfontolásból nem lehet kizárni az európai fölvételből. Maga Európa is igen tág, hiszen az Európa Tanács tagjai Törökország, Oroszország és Ukrajna, valamint a dél-kaukázusi országok. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek közép-ázsiai tagjai is vannak (Kazahsztán, Üzbegisztán, Kirgizsztán, Türkmenisztán, Tadzsikisztán). Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Banknak független tagjai is vannak, mint például Mongólia, Egyiptom, Izrael, Marokkó. De maga a 'Közép-Európa' elnevezés is többféleképpen értelmezhető, sokak szerint azonos Németországgal.

Földrajzilag is több értelmezése ismert Európának, leginkább az, hogy az Atlanti-óceán és az Ural, illetve a Kaukázus határolja. Történelmi-politikai kritériumai szerint minden olyan állam tagja lehet, amelyik az Európai Unió Szerződése 6. pontjának megfelel: szabadság, demokrácia, az emberi jogok az alapvető szabadságok, és a jogállam tiszteletben tartása. Hasonló egyébként az Európai Unió Egyezségének 49. cikkelye is.

Törökország legnagyobb része az Anatóliai-fennsíkon fekszik (ennek lakossága zömmel közép-ázsiai eredetű), de magába foglalja Kelet-Thrákiát is, és Isztambult, utóbbiak az országnak mindössze 3%-át jelentik, viszont itt él a lakosság 20%-a.

Törökország 1354 óta jelen van Európában. A XV. században Dél-Kelet-Európa az Ottomán Birodalom központjának számított. 1524-ben a francia I. Ferenc és Nagy Szolimán szövetségre lépett V. Károly ellen. E dátumtól kezdve a török elit francia nevelést kap. Napóleon óta még a török közigazgatás is francia mintára szerveződött meg.

A török lakosság gyakorlatilag muzulmán, ahogy immár 14 millió európai lakos is az. De egyedülálló a laikusság miatt – ami ugyancsak francia örökség. Az I. világháborút követően Atatürk nagyon határozott nyugatosítást vezetett be az országban, a muzulmán magániskolákat betiltotta. A mai kormánypárt vezéralakjai is mind Nyugat-barátok.

Első időben, Törökország csatlakozása az intézmények, politikai közösségek, önkormányzati költségvetés egyensúlyában kell hogy megmutkozzék.

A csatlakozás pillanatában az Európai Unió legnépesebb országaként demográfiai szupremáciába kerülne Törökország (2010: 73 millió fő; 2025: 85 millió fő; 2050: 100 millió fő). Az Európa Tanácsban és Európai Parlamentben biztosan, bár a Lisszaboni Szerződés limitálja a nagy államok küldötteinek a létszámát.

Sokan kételkednek abban, hogy a nacionalizmusáról ismert ország, az Európai Unióba belépve megváltozik. S itt jó a realitásokkal számolni. Hubert Védrine, *Az ábrándozások kora (Le temps de chimères)*, Fayard, 2009)című könyvében kifejti, hogy az Európai Unióba belépő országok

még hosszú ideig nem veszítik el nemzetállam jellegüket, sőt, ahhoz ragaszkodnak, az európai keret mintegy a „szubszidiaritás szövetsége”-ként működik, amelyben jól megkülönböztethetőek a nemzetállamok. Ilyen értelemben, ha Európának szüksége van Törökországra, úgy azt pontosan azért, hogy nagyobb hatalomra tegyen szert.

Másodsorban azt is látni kell, hogy Romániánál és Bulgáriánál gazdagabb ugyan, de valójában mégiscsak szegény agrárország a törököké, amely behozatalra szorul. Az egy főre eső bruttó hazai termék 8900 euró, ami az összes tagország átlagáénak 28%-a, a 2004 óta csatlakozottakénak pedig a 40%-a.

A csatlakozással jelentős európai piac nyílna meg, ugyanakkor talán a 10% körüli törökországi munkanélküliség is enyhülne. Egyúttal a külföldön munkát vállaló török vendégmunkások száma is csökkenhetne.

A második fázisban, Törökország integrációjának fejleményeként az Unió multilaterális stratégiája megerősödne, azaz határozottabbá válna a mediterrán és közel-keleti zóna. De Törökország csatlakozásával az Unió befolyása ismét megnövekedne az Egyesült Államok szemében, az olyan feltörekvő országokkal rivalizálva, mint Brazília, Oroszország, India, Kína.

A XVI. századtól kezdve Európa diktálta a nemzetközi szabályokat, s a XXI. század elején sem szeretné elveszíteni a „Történelem monopóliumát”; az „Európa-nagyhatalom” visszaszerzésére a Lisszaboni Szerződés lehetőséget is ad. Törökország megfelel a „periférikus nagyhatalom” fogalmának (François Dopffer kifejezése), 1952 óta tagja a NATO-nak mint nem elkötelezett. Igaz, ez még csak a stratégiai-védelmi vetület, Európának pedig a saját, egyetemes elhivatottságát kell megvédenie az amerikai liberalizmussal és az ázsiai nacionalizmussal szemben. Stratégiájának célja egyféle békés, megreformált multilateralizmus megerősítése a G20-ak keretein belül, amelynek történetesen Törökország is tagja...

Az Európa-nagyhatalomnak logikusan bővítenie kell a határait. Az Arab Ligában megfigyelő, az Iszlám Konferenciában tag, 500 ezer fős hadsereggel rendelkező, Európa „szélén” fekvő Törökország jó megoldás erre. Egyúttal arra is jó példa lenne, mennyire toleráns a kontinens a muzulmán vallás, a multikultúra iránt.

Európa hagyományos szerepei közé tartozik a térségében stabilitást teremteni. Törökország csatlakozásával híd nyílna a Közép-Kelet felé is. A török területtel szomszédosan számos gócpont található (pl. Kaukázus, Izrael, Maghreb, stb.), ezek konfliktusainak békés rendezése, építő jellegű megoldások megtalálása nemes feladat lenne.

Geopolitikai helyzetéből adódóan ütközőzóna lenne Törökország a Közép-Kelet irányában: stabilitást teremthetne terrorista-veszély dolgában

az Egyesült Államok által bizonytalanná tett kapcsolatokban. A töröknyelvű, sok-sok köolajjal, földgázzal rendelkező ázsiai országoknak természetes szövetségese lehetne, saját vezetékkel rendelkezve biztosíthatná az energia-utánpótlást Európa számára.

A tárgyalások jelenlegi szakaszában politikailag elképzelhetetlen a török csatlakozás kizárása. Belpolitikai szempontból is előnyös lenne a mostani kormánypárt, a modernizációs törekvések motorját erősíteni az európai integrációval. Ilyen körülmények között minden bizonnyal késő már a Nicolas Sárközy által „kivételezett partnerség” elsősorban gazdasági vonatkozású részleteinek kidolgozása. Törökország már így is tagja a vámunióknak, csak éppen szavazati joga nincs. Mivel elhangzott már az ígéret a valamikori fölvételre, s ezt nem fogja elfelejteni egyik fél sem. Viszont eszébe juthat újra az Unióknak egy korábbi francia külügyminiszter, Douste-Blazy javaslata, aki két központú Európát képzelt el, melynek második/külső körének motorja Törökország lehetne.

Az európai intézmények tehát teljes éberséggel kell hogy figyeljék a Törökországban zajló reformfolyamatokat.

Törökország még mindig nem ismeri el a Ciprusi Köztársaságot, amely pedig 2004 óta tagja az Európai Közösségeknek. Igaz, Recep Tayyip Erdogan kinyilvánította, hogy elfogadja a sziget újraegyesítését ENSZ-közreműködéssel, amit viszont a sziget görög elnöke, Tassos Papadopoulos utasított el.

Sok hiányosság mutatkozik a laikusságot érintően a demokrácia kérdésében. A félkatonai felépítésű török államban azonban egyre kevesebb a hadsereg fellépése a közügyek megoldásában. Ki nem mondott harc folyik a befolyás birtoklásáért a hadsereg és a kormánypárt konzervatív-islamista körei között.

Törökország kitart az 1915/1916-os örmény genocídium tagadásában, noha egyre több értelmiségi javasolja a múlttal való szembenézést.

A férfi/női egyenlőség tisztázása még szintén nem fejeződött be.

A csatlakozási tárgyalások nem végződnek szükségképpen a csatlakozással. Jelenleg még vagy tíz év van hátra a tárgyalások lezárásáig. Gondoskodnia kell az elfogadott törvények betartásáról és betartatásáról is. A tárgyalások mind a 35 fejezetben előírtak teljesítésével fejeződnek majd be. De föl is függeszthetik őket az alapelvek súlyos, és visszatérő megsértése miatt.

Az európai tagállamoknak is szembe kell nézniük azzal, hogy meg kell állapítaniuk kontinensük határait, s hogy vélhetőleg a balkáni országok, meg Törökország lesznek az utolsó fölveendő tagok

Kakasy Judit

SZEMLE

Nemzeti és nemzeti irodalmak

A vajdasági magyarok szerb nyelvvelsajátításának jellegzetességei

Pilipenko, G. P.: Osobennosti usvoeniâserbskogo âzykavoevodskimi vengrami = Slavânovedenie, 2010. 5. no. 73–81. p.

A cikk a magyarok számára a szerb nyelvben nehézséget okozó jelenségek tükrében mutatja be a vajdasági magyarok szerb nyelvvelsajátítását. A cikk alapját képező felmérés írásbeli kérdőíves feladatok segítségével készült, amelyet hét vajdaságbeli középszintű oktatási intézmény diákjai, valamint az újvidéki egyetem magyar szakos bölcsészhallgatók töltöttek ki. A megkérdezett 344 adatközlő mind magyar nyelvű oktatásban vesz részt. A nyelvtudás fogalmán mind az aktív, mind a passzív nyelvtudás értendő, így a következő készségek vizsgálatára került sor: beszéd-készség, írásbeli nyelvi készség, olvasás, valamint a hallás utáni szövegértés.

Általában elmondható, hogy a magyar és a szerb nyelv eltérő szerkezetéből adódó fonetikai, lexikai és nyelvtani jelenségek okoznak gondot. A beszéd-készség terén mind nyelvtani, mind szókincsbeli nehézségekről beszámoltak a megkérdezettek, tehát problémát okoz a megfelelő végződés kiválasztása, a nem és az eset megállapítása. A hangtan szempontjából a szerb nyelvben külön nehézséget okoz a hangsúly helyének megállapítása és a mássalhangzó-torlódások kiejtése is. Pszichológiai természetű probléma, ha a beszélő nehezen tudja kifejezni magát szóban, amikor gyors reakcióra van szükség. Ami az írásbeli nyelvhasználattal kapcsolatos nehézségeket illeti, azok hasonlóak a beszéd-készségre vonatkozó részben említettekhez. A felmérés külön megemlíti a szórenddel – beleértve a klitikumok sorrendjét – kapcsolatos kérdéseket, míg a helyesírást illetően a „lj” és a „j” grafémák megkülönböztetésének problémáját emeli ki. Az írott szövegek megértésben a nyelvtani hiányosságokon túl gondot jelent a nem elégséges szókincs, a sok átvett szó – a magyarban a purizmus hatására kisebb mennyiségben vannak jelen az ilyen szavak –, az archaizmusok. Ugyanez mondható el a hallás utáni szövegértésről is. Az írásbeli adatgyűjtésen túl diktafonnal rögzített felvételek is készültek a felmérés keretében, amelyek alátámasztották, hogy a válaszadók által megjelölt nehézségek valóban mind írásbeli, mind szóbeli nyelvhasználatuk során megfigyelhetők.